

Smag på landskabet i Randers Kommune

– Naturhandleplan for Sparrehusbakkerne

Arealbeskrivelse og udpegninger

Sparrehusbakkerne er sandede bakker med flotte smeltevandskløfter. Mod nord er der et mindre lavbundsområde, der grænser op til Kastbjerg Å, fig. 1. Der er beskyttet natur i form af overdrev, eng og et vandløb, se fig. 2. Der er ikke diger, fortidsminder eller fredskov. At der ikke er fredskov, betyder, at de træbevoksede områder uden videre kan konverteres til overdrev. Hele området er udpeget som SFL og Natura 2000. Udpegningsgrundlaget er primært odder og isfugl, dvs. tilknyttet vandmiljøet.

Området var tidligere græsset, men har henligget i en årrække uden drift. Den begyndende tilgroning mod sydøst ses allerede på luftfoto fra 1954, fig. 3. I 1999 var bakkerne groet til med vedplanter, men de lave og mere flade områder har været holdt åbne med slæt, fig. 4. Vedplanter blev ryddet betragteligt i 2003, fig. 5, men siden da er der ny træopvækst. Et delområde mod syd har været i omdrift i en årrække, men er nu genudlagt til overdrev. I Natura 2000 planen er et delområde udpeget til rydning, fig. 6.

Sparrehusbakkerne ved Amtsvejen er i 2013 hegnet af Randers Kommune i en 4 ha stor fold til afgræsning. Området græsses af tre stude fra en malkekvægbesætning. På grund af hegnings forsinkelser kom dyrene først ud i juli måned. Området bruges til bukkejagt, hvilket generelt betyder sen udbinding af dyr. Arealet er til gengæld egnet til afgræsning lige til vinteren starter.



Fig. 1. Opdeling af folden ved botanisk monitoring og placering af dokumentationscirkler (gult). Dyrene får vand fra vandløb mod nord. Orthofoto 2012.



Fig. 2. Beskyttet natur. Overdrev (brunt), eng (blåt) og vandløb (blå streg), Kastbjerg Å. Orthofoto 2012. Kilde: Arealinfo.



Derudover har projektet fået støtte fra Kvægafgiftsfonden, Region Midtjylland samt kommunerne Ringkøbing-Skjern, Skive, Holstebro og Randers.



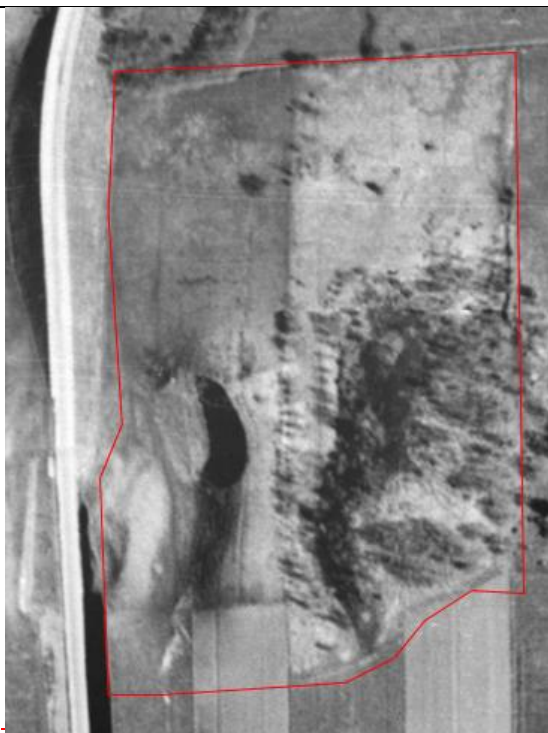


Fig. 3. Luftfoto fra 1954 med begyndende tilgroning mod øst. Kilde: Arealinfo.



Fig. 4. Området meget tilgroet i 1999. Kilde: Arealinfo.



Fig. 5. Luftfoto fra 2004, der viser hvor træopvækst er ryddet i 2003. Kilde: Arealinfo.

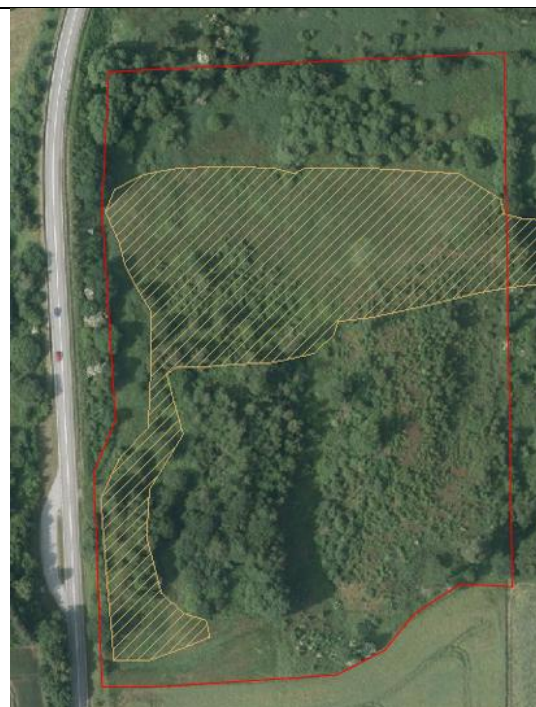


Fig. 6. Område udpeget til rydning ifølge Natura 2000 planen. Kilde: Arealinfo.

A. Overordnet målsætning for plejen

Fokus lægges på arealets botaniske naturkvaliteter, specielt at bevare og fremme de fine arter fra overdrev og maj-gøgeurt, som er fundet i engen.

Den langsigtede målsætning er at fremme et artsrigt, blomstrende overdrev og engen som orkideeng. Der er i øjeblikket en del af de gode arter, men med sparsom forekomst. De forekommer som en reminiscens fra en tidligere lysåben periode med græsning.

På sigt ønskes et overdrev med enkelte træer og med varieret græsningstryk, således at der bliver plads til blomstring gennem sæsonen. Desuden en græsset eng med intakt hydrologi og plads til elletræer langs vandløbet. Det langsigtede mål opnås som et langt sejt træk, hvor dyrene lysner langsomt op i vedplantelaget. Området har et stort indslag af næringsbegunstigede arter, som kan tage over ved for hårdhændet tilgang med motorsav. Desuden kan reminiscensen af overdrevsarter forsvinde ved en for hurtig lysætning. Når dyreholdet har startet åbning kan de hjælpes maskinelt.

Når vedplanterne er i balance, problemarterne er reduceret og græsningen er i god gænge, reduceres produktionen på området efterhånden. Til den tid er det vigtigt, at dyrene ikke overgræsser og skaber for meget åben bund. Det kan blive nødvendigt at frahegne overdrevet for at få dyrene ned på det lave.

Vilde danske planter har en naturkvalitetsværdi fra -1 til +7. På sigt ønskes planter med høj naturkvalitet fremmet, og med angivelse af arternes naturkvalitet i parentes drejer det sig om arter fra overdrevet, som tormentil (6), hunde-viol (6), krat-faldbælg (5), skov-jordbær (5), blåbær (5), bugtet kløver (5), lav skorzoner (5), læge ærenpris (5) og lyngsnerre (5), samt fra engen få planter af maj-gøgeurt (5) og dusk-fredløs (5). Af arter med naturkvalitet karakter 4 kan fra overdrevet nævnes hedelyng og pille-star, set i delområde 4. Alle nævnte arter fremmes ved græsning, dog i forskellig grad afhængig af græsningstryk. Scoresystemet er beskrevet på hjemmesiden (<https://www.landbrugsinfo.dk/Kvaeg/Koedproduktion/Sider/Saadan-vurderes-naturplejen.aspx>).

Den vægtede naturkvalitetsscore for delområderne 1-4 ses af tabel 1. Ingen af delområderne lever op til landgennemsnittet for naturkvalitet for naturtyperne. Især er naturkvaliteten lav i areal 2 og 3.

Tabel 1. Naturkvalitetsscore for delområderne (arealer og cirkler) vægtet med arternes forekomst på de pågældende delområder. Landsgennemsnit for naturkvalitetsscore for rigkær (habitat naturtype 7230) og for surt overdrev (habitat naturtype 6230).

Arealtype	Areal 1		Areal 2	Areal 3		Areal 4	Landsgns.	
	Areal	Cirkel	Areal	Areal	Cirkel	Areal	Rigkær	Overdrev
- Eng	-	-	-	1,90	1,55	-	3,08	
- Overdrev	2,19	2,89	0,41	-	-	2,89		3,15
Antal arter	71	32	21	37	21	45	26,1*	21,9*
Antal problemarter (score -1)	15	3	10	10	7	9	1,8*	1,9*

*Data fra 5 m dokumentationscirkler.

På kort sigt drejer det sig om at dyrene skal lysne op og trænge problemarter, inklusiv træopvækst tilbage. Det kræver kraftig afgræsning i den indledende fase, da problemarter skal hæmmes mest muligt. Efter en tid suppleres med mekanisk støtte til dyrenes afgræsning, således at træopvækst kan holdes i ave.

B. Beskrivelse af botanisk sammensætning med plus- og minusarter

Arealerne er beskrevet botanisk den 13. juni 2013, dels arealerne som helhed, dels ved udlæg af 2 georefererede dokumentationscirkler. Arternes naturkvalitetsscore er vægtet med artens forekomst vurderet på en skala fra 1-10, og de forskellige delområder karakteriseres nedenfor i fig. 7-9.

For overdrev, areal 1, er forekomst af arter i de forskellige naturkvalitetsværdier illustreret i fig. 1 for både areal og cirkel. Der forekommer nogle arter med score 5 og 6, men der er størst forekomst af arter med score 3. Der er ingen arter med score 0 (kulturarter), hvilket er en ønskelig situation. Uønskede arter (minus arter) forekommer i høj grad på arealet. Det drejer sig om dominans af almindelig kvik og forekomst af hindbær m.v. Men invasive arter er ikke observeret. Området indeholder også det tidligere dyrkede område mod syd, der med den næringsbelastede jord trækker ned i arealets naturkvalitet. Området har fine gamle og bevaringsværdige egetræer. Blandt uønskede vedplanter, kan nævnes forekomst af lærk, massiv forekomst af engriflet tjørn og bevoksninger med bævreasp. Dokumentationscirklen ligger i et reminiscens område med flere plusarter og færre minusarter.

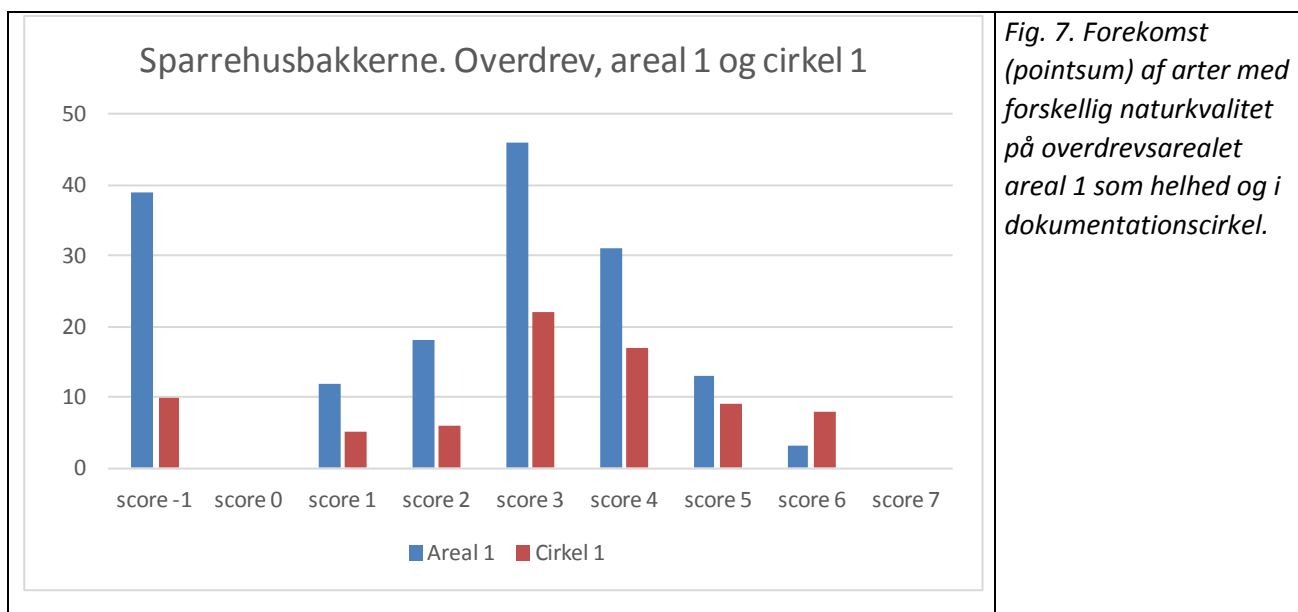


Fig. 7. Forekomst (pointsum) af arter med forskellig naturkvalitet på overdrevarsarealet areal 1 som helhed og i dokumentationscirkel.

For overdrev, areal 2, er der meget næringsbelastet med dominans af arter som vild kørvel, almindelig kvik og agertidsel, se fig. 8.

For overdrev, areal 4, er forekomst af arter i de forskellige naturkvalitetsværdier illustreret i fig. 8. Delområde 4 er ryddet for vedplanter i 2003, men er igen under stærk tilgroning, pga. genvækst og nyetablering af vortebirk, almindelig røn, bævreasp og eg, hvilket er typisk for sandet overdrev. Hvor der er åbent mellem træerne forekommer gode planter fra surt overdrev og hede inkl. hedelyng, pille-star og tormentil samt større forekomst af blåbær. Området er domineret af en blanding af skovarter (majblomst) og arter fra lysåben pionerbund (høst-borst) samt næringsbelastet sandet bund (krybende hestegræs). Desuden problemarter som på areal 1, se fig. 8.

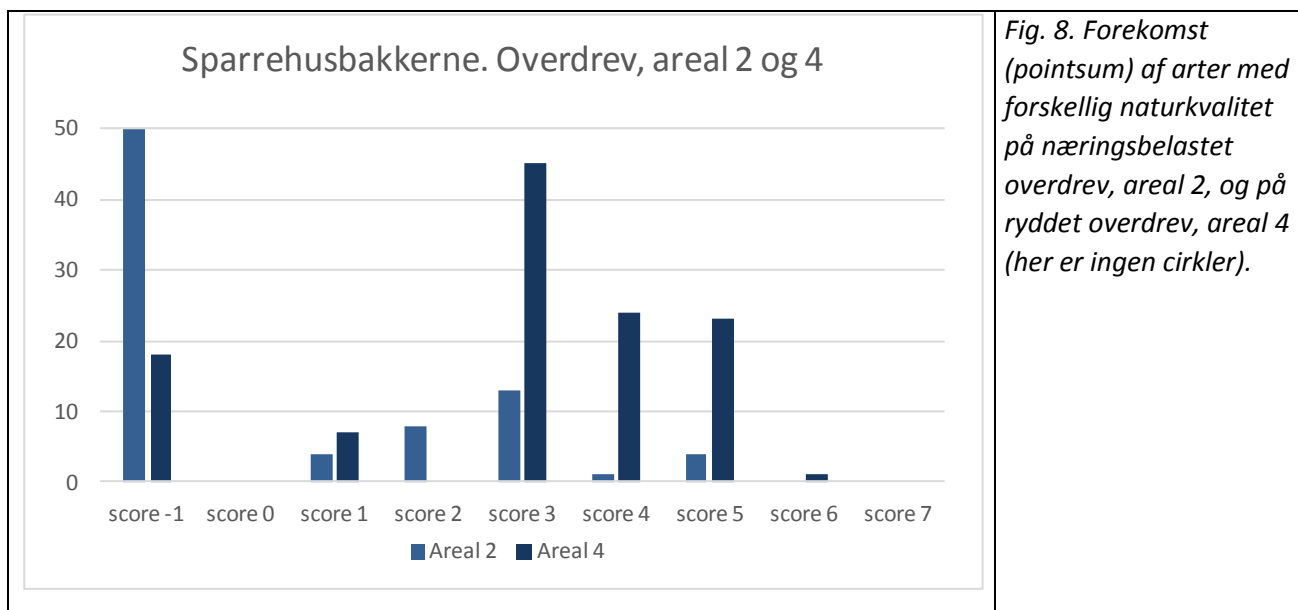


Fig. 8. Forekomst (pointsum) af arter med forskellig naturkvalitet på næringsbelastet overdrev, areal 2, og på ryddet overdrev, areal 4 (her er ingen cirkler).

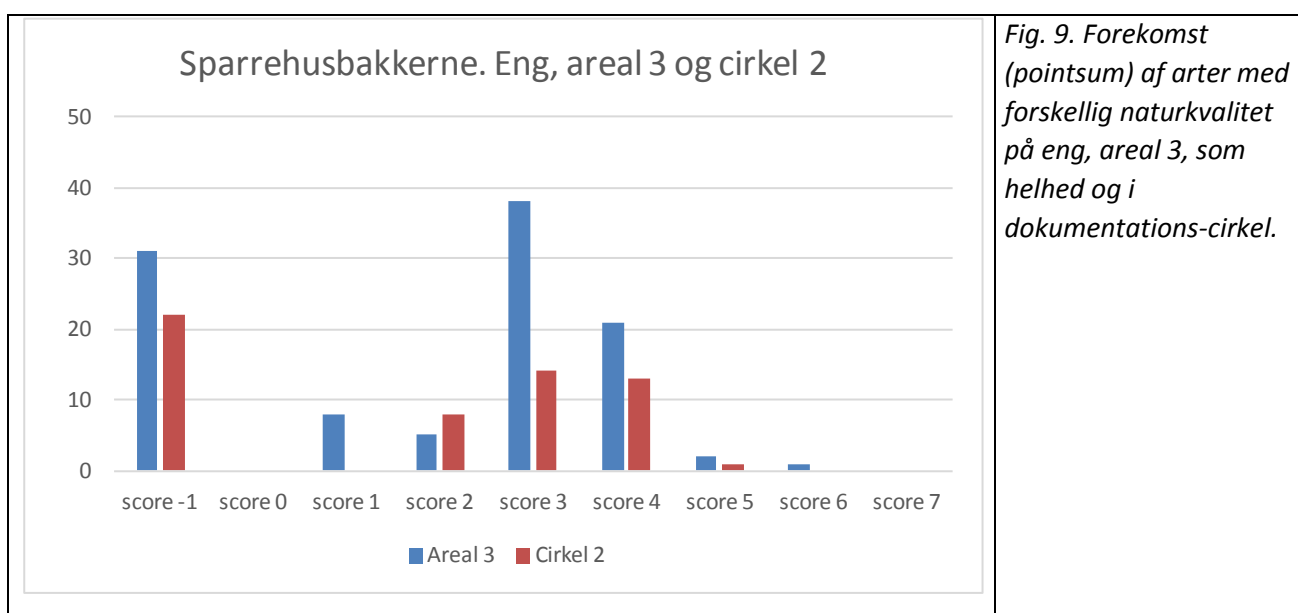


Fig. 9. Forekomst (pointsum) af arter med forskellig naturkvalitet på eng, areal 3, som helhed og i dokumentations-cirkel.

For eng, areal 3, er forekomst af arter i de forskellige naturkvalitetsværdier illustreret i fig. 9 for både areal og cirkel. Her er kun meget få arter med score 5 og 6. Området er groet til med problemarter med dominans af stor nælde. Her er ingen forekomst af kulturarter, hvilket er naturmæssigt godt.

C. Plejeplanens hovedpunkter

Som særligt synlige ansvarsarter foreslås krat fladbælg (foto J.C. Schou) på overdrevet (areal 1) og majgøgeurt i engen.



Krat-fladbælg



Maj-gøgeurt

Andre væsentlige, gode arter, der kan fremhæves for areal 1 er lav skorzoner, tormentil og hunde-viol. For areal 3 dusk fredløs. For areal 4 hedelyng og blåbær.

Strukturindeks er vist i tabel 2 i karakter for overdrevarsarealer og i tabel 3 i karakter for mose/eng med henholdsvis ideal for surt overdrev og ideal for rigkær til sammenligning. Ved at se på kolonnen med tal fra 0 til 100 kan man danne sig et overblik over hvilke strukturvariable, der er som ønsket (100). Dette er dog vurderet før afgræsning – og skal her vise udfordringen. Dyreholdets effekt vurderes optimalt ved sæsonens afslutning.

For overdrevarsarealerne 1, 2 og 4 ses, at vedplantedækningen er alt for høj i forhold til idealet, tabel 2. Vegetationen er høj, dvs. det meste af vegetationen er højere end 50 cm, og der er næsten ingen vegetation med lav højde. Bar bund på areal 1 skyldes tilstedeværelsen af skyggende træer. Den bare bund er et godt sted for etablering af ønskede arter ved en langsom udtynding, som kvæg kan gøre det.

Også i engen, delområde 3, er vegetationen alt for høj, tabel 3.

For alle delområder gælder, at der ikke er observeret invasive arter.

Tabel 2. Strukturkarakter for overdrev på Sparrehusbakkerne – areal 1, 2 og 4, samt dokumentationscirkel for areal 1. Strukturkarakter (tal fra 1 til 5) er vist i højdegrupper. Desuden er karakteren omsat til en skala fra 0 til 100 (ikke lineært). Der sammenlignes til ideal for surt overdrev (habitatnaturtype 6230).

	Areal 1		Cirkel 1 på areal 1		Areal 2		Areal 4		Ideal surt overdrev	
Variabel	Karakter	vægt	Karakter	vægt	Karakter	vægt	Karakter	vægt	Karakter	vægt
Uden vegetation*	2	60	1	100	1	100	1	100	1	0
< 15 cm*	2	10	2	10	1	0	3	30	5	15
15-50 cm*	4	30	4	30	3	60	5	0	2	15
> 50 cm*	4	10	3	30	5	0	2	60	1	15
Dværgbuske*	1	30	1	30	1	30	1	30	3	5
Vedplanter (kronedække)**	5	0	2	100	1	80	5	0	2	25
Forekomst af invasive arter**	1	100	1	100	1	100	1	100	1	25

*Karakterskala: 1 (0-5 %), 2 (5-10 %), 3 (10-30 %), 4 (30-75 %) og 5 (75-100 %).

**Karakterskala: 1 (0 %), 2 (1-10 %), 3 (10-25 %), 4 (25-50 %) og 5 (50-100 %)

Tabel 3. Strukturkarakter for eng ved Sparrehusbakkerne – hele arealet samt tilhørende dokumentationscirkel. Strukturkarakter (tal fra 1 til 5) er vist i højdegrupper. Desuden er karakteren omsat til en skala fra 0 til 100 (ikke lineært). Der sammenlignes til ideal for rigkær (habitatnaturtype 7230).

	Areal 3		Cirkel 2, på areal 3		Ideal rigkær	
Variabel	karakter	vægt	karakter	vægt	karakter	vægt
Uden vegetation*	1	80	1	80	2	10
< 15 cm*	2	30	1	0	4	20
15-50 cm*	2	60	5	30	3	0
> 50 cm*	5	0	4	10	1	20
Dværgbuske*	1	100	1	100	1	0
Vedplanter (kronedække)**	4	10	2	60	1	25
Forekomst af invasive arter**	1	100	1	100	1	25

*Karakterskala: 1 (0-5 %), 2 (5-10 %), 3 (10-30 %), 4 (30-75 %) og 5 (75-100 %).

**Karakterskala: 1 (0 %), 2 (1-10 %), 3 (10-25 %), 4 (25-50 %) og 5 (50-100 %)

Forvaltningspunkter i næste måleperiode

Generelt: Dyrene kommer sent ud pga. bukkejagt. Derfor vigtigt med græsning til sneen kommer. Når græsvæksten stopper er dyrene tilbøjelige til at kaste sig over andre fødekilder, og derfor fordelagtigt med sen græsning her. Lade dyrene klare vedplanterne og følge udviklingen. Senere hjælpe til med fældninger, se her området udpeget i Natura 2000 planen, fig. 6.

Overdrev, areal 1:

- Fælde lærk. Lærk skyder ikke igen efter fældning og dyrene gør næppe noget ved denne art.
- Når dyrene har lysnet op i vedplanterne kan der over en årrække suppleres med fjernelse af engriflet tjørn og egetræer, men udvælge flotte gamle egetræer til blivende på området.

Overdrev, areal 2:

- Om muligt tages et slæt inden dyrene kommer på området for at fjerne næringsstoffer. Gerne som wrap, der fjerner flest næringsstoffer og reducerer frøkast. Tidspunktet skal helst være i slutningen af maj/begyndelsen af juni, når vild kørvel blomstrer. Området tages i givet fald ud af evt. tilskudsansøgning. Hvis tidspunktet først kan blive efter 21. juni pga. tilskudsregler, etableres et temporært hegn, således at dyrene befinder sig i delområde 1 og 4 til der er taget slæt.

Eng, areal 3:




- Resterne efter de træer, der er fældet af hensyn til opsætning af hegn, fjernes, da de har tilbøjelighed til at blive voksested for stor nælde. Større stammer kan blive liggende til nedbrydere.
- Der etableres levesteder for maj-gøgeurt ved god afgræsning, hvilket vurderes vigtigere end at undgå planterne ædes, inden de har kastet frø. Frø formodes ikke at være flaskehalsen for en øget bestand her.
- Hvis dyrene ikke græsser området ned, bør det overvejes om der er dyr nok eller om dyrene kan presses i en midsommer periode, ved at sætte et mobilt hegn op mellem det høje og det lave.
- Da de hydrologiske forhold ikke virker optimale, undersøges om der er dræn i området, som kan afbrydes.





Overdrev, areal 4.





- Åbne lidt op i træopvæksten til passager, så dyrene får lettere adgang til områdets centrale dele.

Anbefalingerne skal afstemmes med eventuelle tilskudsregler for arealerne.

Logbog med foto dokumentation

13. juni 2013		Overdrev, areal 1, i stort omfang tilgroet med vedplanter, almindelig kvik, stor nælde, hindbær m.v.
		Sydlig del af overdrev areal 1 har været i omdrift og er meget kulturpræget.
		Cirkel 1 på areal 1 – view. Der er valgt et område med en del arter tilbage fra tidligere græsningsperioder.
		Cirkel 1 på areal 1 – detail.

		<p>Næringsstofpåvirket overdrevsområde, areal 2, er domineret af arter som vild kørvel, almindelig kvik og ager-tidsel.</p>
		<p>Engområde, areal 3, med tagrør, almindelig mjøddurt m.v.</p>
		<p>Cirkel 2 i areal 3 – view.</p>
		<p>Cirkel 2 i areal 3 – detail. Viser meget dødt materiale i bundlaget.</p>

		<p>Vandløb nord for areal 3. Det er her dyrene får vand og ved deres afgræsning sikrer de områder med lys til vandløbet.</p>
		<p>Ved at fjerne grenbunkerne undgås at optimere forhold for stor nælde. Større stammer kan blive liggende til nedbrydere.</p>
		<p>Areal 4, der blev ryddet i 2003, er allerede under kraftig tilgroning igen. Her kan åbnes op i passager, så dyreholdet har lettere adgang til hele området.</p>
<p>30. sept. 2013</p>		<p>Stude fra malkekvægbesætning græssede på mange forskellige planter, men kunne godt bruge forstærkning.</p>